

HÄMEENLINNAN KAUPUNKI

KIRSTULAN KARTANON ASEMAKAAVA

RAKENNUSSELVITYS

18.10.2005

Anna-Liisa Nisu, arkkitehti/SAFA
Kaavatalo Oy

1. JOHDANTO

Nyt käsillä oleva rakennusinventointi liittyy yhtenä perusselvityksenä Kirstulan kartanon alueen asemakaavoitukseen. (MRL §9)

Alue sijaitsee Hämeenlinnan kaupungin alueella, Pälkäneentien (vanha Tampereentie) varressa, n. 4 km Hämeenlinnasta Hattulan suuntaan.

Kartanon alue rajoittuu idässä ja etelässä Vanajaveteen. Alue on vanha kartanomiljö, jossa uudempaa rakennuskantaa edustaa vain alueen eteläreunassa oleva omakotirakennus sekä päärakennuksen laajennus.

2. HISTORIASTA (pohjautuen Lauri Tuomenvirran Kyläkuvauksia II –kirjaan)

Asiakirjoissa (3.) Kirstulan nimi mainitaan jo 1440-luvulla. Eri lähteiden mukaan kuului Kirstulan kylä 1500-luvun alussa laajaan Mäskälän pitäjään ja kylä käsitti silloin kolme tilaa; Maunulan verotilan, Glasilan eli Lasilan ja Porilan rakuunatilat. Näiden mainittujen tilojen lisäksi kuului kylään vielä kaksi rälssitilaa: Pölvä eli Antila ja Jaakkola.

Nimensä Kirstula on saanut kirstun muotoisesta lohipyödyksestä. Paikka, jossa lohipyödystä käytettiin, on nimeltään Kirstulansalmi. Hämeen linnan väellä on ollut viimeksi yksinoikeus pyydystää Vanajaveden lohia näillä kirstuilla. Kylän nimi on tullut salmen mukaan ja Kirstulan kartano on syntynyt vasta viime vuosisadalla (1800-l.).

Nykyisen kartanon alue on ollut vanha asuinpaikka jo kaukaa esihistorialliselta ajalta. Muinaishautoja on ympäristössä useita. Kartanon maalla Rautapaadessa (suunnittelualueesta pohjoiseen) on kalmistoalue, johon esinelöytöjen perusteella on haudattu vuosina 350 – 500 jKr. Kirstulassa on toinenkin kalmistoalue kartanolta Hämeenlinnaan päin, Riihimäessä, joka paikka tunnettiin 1700-luvulla vielä Kylänmäki –nimellä. Kirstula on entistä Vanajaa (Mäskälä), joka liitettiin 1967 Hämeenlinnaan. (3.).

Kirstulan talojen omistajia eri aikoina ovat olleet:

- Peter Svenske, kihlakunnantuomari, omistaja 1539.
- Johan Jakob Giös k. 1674, perikunnalla oli osuus Pölvään vielä 1770-luvulla.
- Margareta Spåre, jolla oli osuus Pölvään, sekä 1600-luvun lopulla Glasilaan, jonka jälkeläiset myivät 1783.
- Klaus Anders Boije, omisti Pölvän, k. 1656. Jaakkola tuli Boije –suvulle 1740. Vuonna 1772 siirtyi Porila Boijeille, ollen heidän hallussaan toistakymmentä vuotta.
- Gabriel Dobrovolski, apteekkari nimeuvos, omisti jo melkein kaikki Kirstulan talot vuosina 1842 – 1852.
- Carl August Standertskjöld, kenraali omisti vuodesta 1852 kaikki Kirstulan talot. Vuodesta 1885 hänen poikansa Carl Henrik Johan vuoteen 1915.
- Gustaf Herman Standertskjöld-Nordenstam osti Kirstulan sedältään 1915. Gustaf Herman kuoli Kirstulassa 1925.
- Stella Rebinder, edellisen vaimo, vuosina 1925 – 1927.

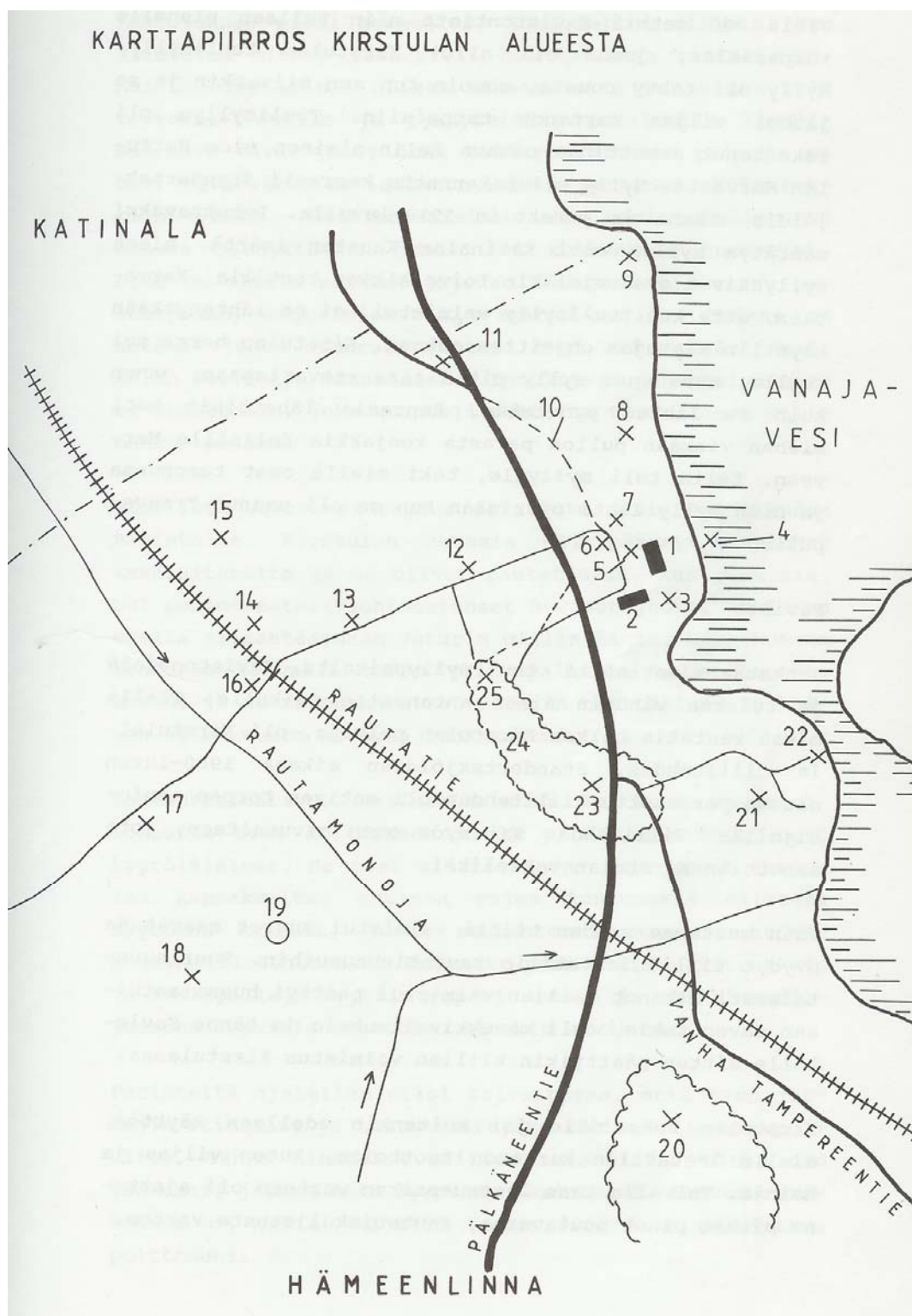
Rebinderin jälkeen Kirstula joutui kauppatilaksi ja vaihtoi usein omistajaa. Kartanon maa-alue pieneni. Vankeinhoitolaitoksella Kirstula oli vuodesta 1933, mutta siirtyi v. 1939 KOP:n pääjohtajalle Mauri Honkajuurelle, ja tämän jälkeen pojalle Jaakko Honkajuurelle.

Kirstulan kartanon maa-alue oli Honkajuurien aikana 350 ha, josta viljeltyä oli 105 ha.

Vuodesta 1977 kartano on ollut perikunnan hallussa. Peltoalueita on myyty Hämeenlinnan kaupungille.

KARTTASELVITYS (kts. karttaa seuraavalla sivulla)

1. Kirstulan nykyinen päärakennus
2. Kirstulan entisistä taloista tällä tontilla olivat Jaakkolan rälssitilan rakennukset
3. Lassilan lähellä kasvaa suuri piilipuu (salava), jonka ympärysmitta on noin 5,5 metriä
4. Paikka Kirstulan rannassa, josta on lastattu tiiliä
5. Rekola-niminen rakennus on entisen Maunulan pääarakennus
6. Nykyisen tallin pihalla olivat Porilan ratsutilan rakennukset
7. Viljamakasiinin tuntumassa ovat olleet Glasilan ratsutilan rakennukset
8. Maan sisässä vanha tiiliuunin pohja (tutkimatta)
9. Rautapaari, missä muinaishautoja, uhrikivi, joiden lähellä kasvaa myös kynäjalavaa
10. Vanha Kirstulan ja Katinalan välinen tie (nyt peltona)
11. Rajala, missä Kirstulalla ollut rakennuksia
12. Kirstulan ehtymätön pohjavesikaivo Savistontiellä
13. Entinen tuulimyllyn paikka Savistontiellä
14. Entinen torppa, sen jälkeen Kirstulan tiilitehdas
15. Täällä sijaitsivat Kirstulan viidennen talon Pölvän rälssitilan rakennukset
16. Kirstulan entisiä torppia on ollut tässäkin mäessä
17. Tölkkimäki-nimisen torpan paikka
18. Nykyinen naisvankila
19. Vihasten lähde, jonka luona ollut asumus
20. Hakalanmäki, nykyisin Kettuinmäki
21. Hatunniemessä ollut Kirstulan metsästysmaja
22. Ilonpisara ja Kirstulan salmi
23. Kalmistoalue, josta osa tuhoutunut
24. Riihimäki, missä ennen olivat kylän riihet
25. Täällä olivat Riihimäessä olleen torpan rakennukset

Kartta ja kartan selitys kirjasta: Kyläkuvaus II, Kirstula – Katinala – Vähä – Luolaja; Lauri Tuomenvirta, julk. Hattula –Seura, toimittanut Seppo Myllyniemi

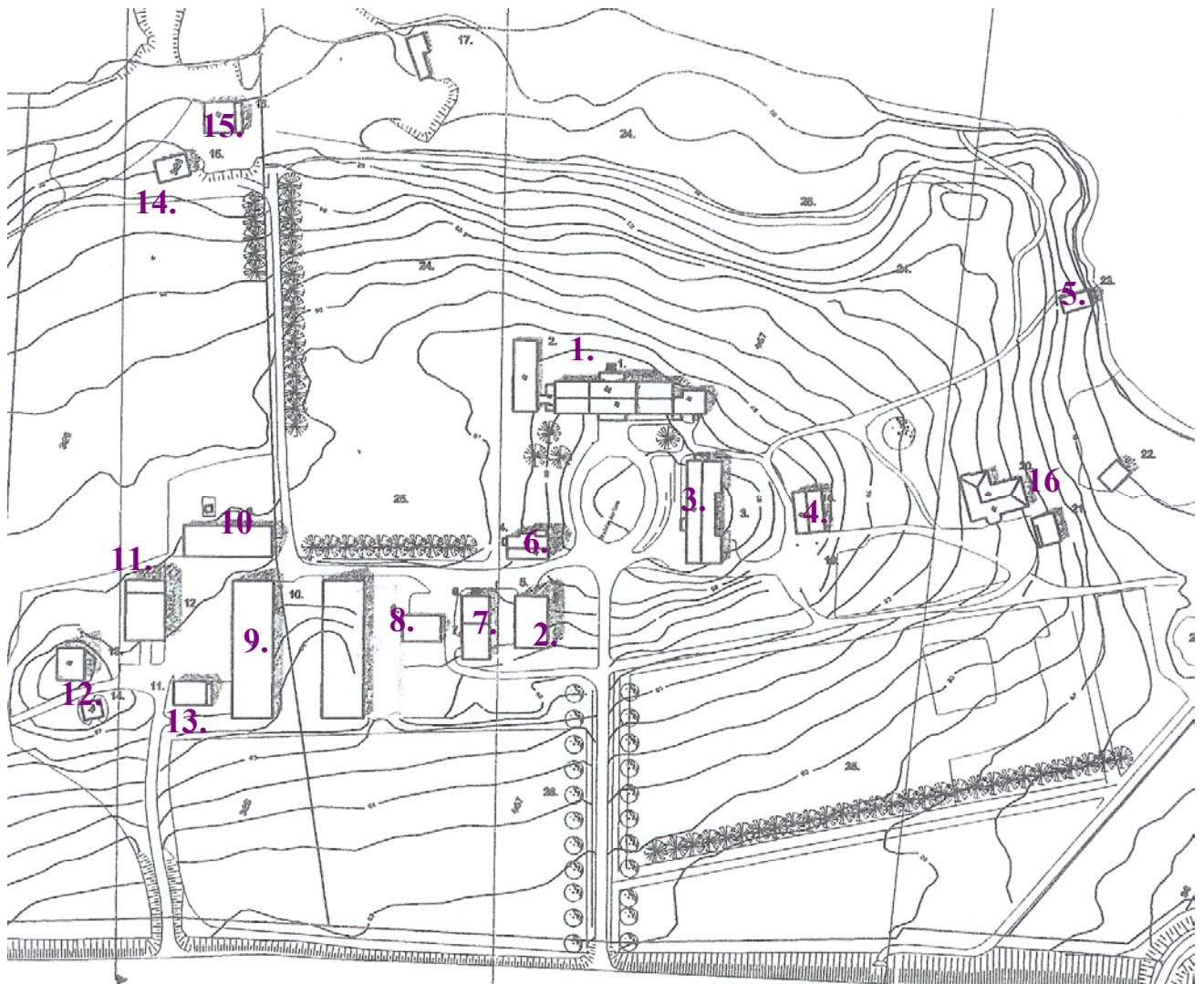
3. ALUEEN KUVAUS

Kartanon päärakennus sijaitsee Pälkäneentielle tulevan koivukujan päätteenä. Sisääntulopihaa reunustaa eteläpuolella nykyisen päärakennuksen edeltäjä, ns. Lassila, joka lieenee ollut Glasilan tilan päärakennus. Rakennukset sisääntulopihasta Hattulan suuntaan sijaitsevat vanhan kyläraitin (Kirstula – Katinala) molemmiin puolin. Toinen liittymä Pälkäneentielle on makasiinin ja vanhan mylly ja aitta –rakennuksen välistä.

Vanhoista maatilarakennuksista on purettu v. 1980 navetta, joka oli rakennettu v. 1826. Siinä oli ollut tilat 80:lle lehmälle sekä nuorelle karjalle. Navetan katolla oli ollut vellikello. Vesi navettaan oli tullut pumppurannasta (nykyisin sauna), missä oli ollut hevoskierteinen pumppusysteemi. Maitotalous lopetettiin 1950-luvun lopulla, jonka jälkeen tilalla oli sikataloutta vv. 1950 – 1970, jona aikana tilalla toimi myös viherherneen säilyketahdas.

Kartanon rakennuksien Vanajaveden puoleinen alue on vanhaa kartanon puistoa, joka rajoittuu entiseen saunarantaan menevään tiehen. Laajaa puistoaluetta kiersivät ennen lukuisat hiekkatiet. Puusto on edelleen lajirikasta sekä huomattavan suurikokoista. Puulajeja ovat esim. kynäjalava, piilipuu, sembramänty, lehtikuusi, poppeli, vaahtera, Siperian hernepensas, lehmus, hopeapaju sekä pihtakuusi.

4. RAKENNUSINVENTOINTI

Inventointikohteet numeroituina.

Rakennus 1.

osoite: Pälkäneentie 166, 13600 Hämeenlinna
Omistaja: Tuomas Honkajuuri

Kuvaus

Kartanon päärakennus sijaitsee pienellä mäellä, Pälkäneentien suuntaisesti, koivukujan päätteenä. Rakennuksen edessä on ovaalin muotoinen sisääntulopiha, jota reunustaa eteläpuolella vanha päärakennus Lassila. Kartanon järven puoleinen alue on puistoa.

Rakennusta on hiljattain peruskorjattu ja entisöity. Entisöintityö on tehty museoviraston valvonnan alla. Muutoksia ovat mm. sisääntuloaulan muuttaminen 2-kerroksiseksi tilaksi.

Yläkerrassa on etelä- pohjalaistuvaksi sisustettu suuri huone, jonka on nykyisen omistajan isoisa on rakennuttanut v. 1939 kuvanveistäjä Hannes Autereen suunnittelemana. Tuvan seinillä on Hannes Autereen puureliefejä. Tuvan puhalletusta lasista tehdyt ikkunat ovat alkuperäiset.

Rakennuksen alkuperäisistä 7:stä kaakeliuunista on jäljellä viisi (kaksi on purettu aiemmin Honkajuurien aikana).

Historia

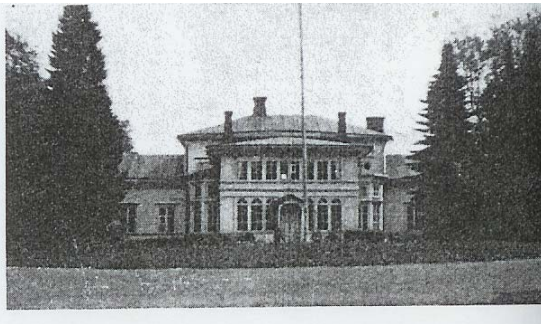
Sisäänkäyntipylväikön ja sen päällä olevan parvekkeen tilalla oli ennen v. 1939 ns. venäläinen puutarha, jonka seinät olivat lasista ja jota pidettiin talvella lämpimänä.

Kirjalliset lähteet Kyläkuvauksia II, Kirstula – Katinala – Vähä – Luolaja; Lauri Tuomenvirta, julk. Hattula – Seura, toimittanut Seppo Myllyniemi, Suomen maatilat II, Hämeen lääni WSOY 1931, Porvoo.

Suullinen tieto: Tuomas Honkajuuri

Pääjulkisivu nykyasussa.

Pääjulkisivu 1930-luvulla.

Rakennus nähtynä rannan puolelta.

Sisääntulopihaa katsottuna sisäänkäynniltä koivukujalle päin.

1.

Käyttö: (alkuperäinen) nykyinen	(kartanon päärakennus)
Rak.aika:	1843 (2-kerroksinen runko-osa 1813), Sisäänkäyntipylväikön päällinen parveke 1939, lisärakennus uimahallisiipi 1968, peruskorjausta ja entisöintiä 2004
Kerrosuku:	2, sivuosat 1 ½, uimahalli 1
Perusta:	luonnonkivi
Runko:	hirsi
Kattomuoto:	aumakatto keskiosassa, satulakatto sivuosissa.
Kate:	konesaumattu pelti
Ulkovuoraus:	vaakaponttilaudoitus
Ulkovärit:	valkoinen, siniharmaa tehosteväri
Kunto:	hyvä, peruskorjattu ja entisöity v. 2004
Erityispiirteet:	Empire –tyyli, sisällä useita kaakeliuuneja
Säilymisedellytykset:	
Kohteen ensisijainen arvo:	rakennushistoriallinen, maisemallinen
Perustelu	
Toimenpidesuositus asemakaavassa	suojeltava, koskien osittain myös sisätiloja (tarkempi määräys myöhemmin)

Uimahallisiipi taustalla.

Salin kaakeliuuni.

Yläkerran pohjalaista tupaa kalusteineen.

Rakennus 2.

osoite: Pälkäneentie 166, 13600 Hämeenlinna

Omistaja: Tuomas Honkajuuri

Kuvaus

Rakennus sijaitsee koivukujaa saavuttaessa vasemmalla puolella, vanhan kyläraitin varressa, vastapäätä ns. Rekola.

Historia

Rakennus on ollut hevosvaunuhallina, myöhemmin autosuojana. Meijerin jäävarasto oli hallin päässä. Vanha talli oli maantien suuntaisesti meijerin ja vaunuhallin takana, missä myös oli erillinen karjapiha.

Kirjalliset lähteet Kyläkuvauksia II, Kirstula – Katalina – Vähä – Luolaja; Lauri Tuomenvirta, julk. Hattula – Seura, toimittanut Seppo Myllyniemi

Suullinen tieto: Tuomas Honkajuuri

2.

Käyttö: (alkuperäinen) nykyinen	(vaunuhalli) varasto
Rak.aika:	1800-l.
Kerrosluku:	1 1/2
Perusta:	
Runko:	rankorakenne (hirsi) (kylmä rakennus)
Kattomuoto:	satula
Kate:	, alla pärekatto
Ulkovuoraus:	vaakalaudoitus
Ulkovärit:	punamulta, valkoinen
Kunto:	kohtalainen, katto rikki
Erityispiirteet:	lattialankut ovat kirveellä veistetyt, ikkunajaotus pienipiirteinen,
Säilymisedellytykset:	korjauksen tarpeessa
Kohteen ensisijainen arvo:	rakennushistoriallinen
Perustelu	
Toimenpidesuositus asemakaavassa	ulkoasu säilytettävä

Rakennus 3.

soite: Pälkäneentie 166, 13600 Hämeenlinna

Omistaja: Iivari Nikunen, Rörstrandink. 4 B 23, 00560 Helsinki

Kuvaus

Historia

Lassila –nimisellä rakennuksella lieenee yhteyttä Glasilan ratsutilaan ja se sijaitsee Jaakolan tontilla (Jaakkolan rälssitilan tontti). Rakennusta pidetään nykyisen päärakennuksen edeltäjänä.

Rakennuksessa asui vankeinhoitolaitoksen aikana vv. 1933 – 1938 vanginvartijat.

Rakennuksessa on ollut tiilikate ennen nykyistä konesaumattua peltikatetta.

Kirjalliset lähteet Kyläkuvaus II, Kirstula – Katinala – Vähä – Luolaja; Lauri Tuomenvirta, julk. Hattula –Seura, toimittanut Seppo Myllyniemi.

Suullinen tieto

3.

Käyttö: (alkuperäinen) nykyinen	(entinen päärakennus) asuinrakennus
Rak.aika:	runko-osa 1600-l. , osa hirsistä on peräisin 1500-luvulta. peruskorjattu Honkajuurien aikana
Kerrosluku:	1
Perusta:	luonnonkivistä muurattu sokkeli
Runko:	hirsi
Kattomuoto:	satula, 2 poikkipäätä etelään päin.
Kate:	konesaumattu pelti (aikaisemmin tiilikate)
Ulkovuoraus:	rappaus, osassa vaakaponttilaudoitus
Ulkovärit:	kellertävä, peitelistat okran väriset
Kunto:	hyvä
Erityispiirteet:	pihan puolella valeikkuna (?). Koristeelliset ikkunapenkit julkisivussa. Päätyikkunat kolmiosaiset, koristeelliset (kolmiosaisia, yläosastaan kolmion muotoisia ikkunoita on muissakin kartanon rakennuksissa esim. vanhassa myllyssä, pakarissa)
Säilymisedellytykset:	
Kohteen ensisijainen arvo:	historiallinen, rakennushistoriallinen, maisemallinen
Perustelu	
Toimenpidesuositus asemakaavassa	suojeltava, korjaukset ja muutokset tehtävä rakennustyylin mukaisesti. Pyydettävä museoviraston lausunto.

Rakennus nähtynä rannan puolelta.

Rakennus 4.

soite: Pälkäneentie 166, 13600 Hämeenlinna

Omistaja: Iivari Nikunen, Rörstrandink. 4 B 23, 00560 Helsinki

Kuvaus

Historia

Rakennus oli lämmitettävä kasvihuone, jonka yhteydessä oli myös puutarhurin asunto. Tilalla oli tuohon aikaan 300 omenapuun puutarha. Kasvihuoneen takana puutarhan sivussa oli ollut kanala, mikä rakennus vankeinhoitolaitoksen aikaan siirrettiin kokonaisena pumppurantaan. Siellä entinen kanala kunnostettiin saunaksi, jossa vanginvartijat kylpivät, sittemmin sauna toimi väen saunana.

Kirjalliset lähteet Kyläkuvauksia II, Kirstula – Katala – Vähä – Luolaja; Lauri Tuomenvirta, julk. Hattula – Seura, toimittanut Seppo Myllyniemi

Suullinen tieto

4.

Käyttö: (alkuperäinen) nykyinen	(kasvihuone) harrastustila
Rak.aika:	1940-50-l.
Kerros-luku:	1
Perusta:	
Runko:	punatiili
Kattomuoto:	lapekatto
Kate:	
Ulkovuoraus:	ei
Ulkovärit:	punatiili, valkoiset ikkunat, oven kehyslaudat.
Kunto:	hyvä
Erityispiirteet:	
Säilymisedellytykset:	
Kohteen ensisijainen arvo:	(Rakennushistoriallinen)
Perustelu	
Toimenpidesuositus asemakaavassa	säilytettävä

Entinen kasvihuone, länsipäätä

Rakennus 5.

soite: Pälkäneentie 166, 13600 Hämeenlinna

Omistaja: Iivari Nikunen, Rörstrandink. 4 B 23, 00560 Helsinki

Kuvaus

Historia

Kasvihuoneen takana puutarhan sivussa oli ollut kanala, mikä rakennus vankeinhoitolaitoksen aikaan siirrettiin kokonaisuena pumppurantaan. Siellä entinen kanala kunnostettiin saunaksi, jossa vanginvartijat kylpivät, sittemmin sauna toimi väen saunana (3.).

Kirjalliset lähteet Kyläkuvauksia II, Kirstula – Katalina – Vähä – Luolaja; Lauri Tuomenvirta, julk. Hattula – Seura, toimittanut Seppo Myllyniemi

Suullinen tieto

5.

Käyttö: (alkuperäinen) nykyinen	(kanala) sauna, siirretty rantaan 1930-l.
Rak.aika:	1900-l. alku
Kerrosluku:	11/2
Perusta:	luonnonkivi
Runko:	hirsi
Kattomuoto:	jyrkkä satula
Kate:	tiilikate
Ulkovuoraus:	vaakaponttilaudoitus, yläkerran kohdalla pystylaudoitus
Ulkovärit:	punamulta, valkoiset kehys- ja nurkkalaudat
Kunto:	katto rikki
Erityispiirteet:	päädystä tympanon
Säilymisedellytykset:	
Kohteen ensisijainen arvo:	rakennushistoriallinen
Perustelu	
Toimenpidesuositus asemakaavassa	säilytettävä

Rantasaunan päätyä.

Rantasauna itäpuolelta katsottuna.

Rakennus 6.

osoite: Pälkäneentie 166, 13600 Hämeenlinna

Omistaja: Teppo Hänninen

Kuvaus

Rakennus, ns. Rekola sijaitsee päärakennuksen edessä olevan pihan luoteislaidalla, vanhan kyläraitin suuntaisesti.

Rakennustavaltaan harvinainen; pystyhirsirunko, jonka päällä on maalattu rappaus. Sisätiloissa on pyöreät peltiunit ja yläkerrassa tiilimuurattu takka.

Rakennus on peruskorjauksen alla, jolle lupa on myönnetty helmikuussa 2005.

Historia

Maunulan tilan entinen päärakennus, joka on saanut nimensä viimeisten omistajasukujen mukaan.

Honkajuuren aikana talossa asui tilanhoitaja Ventolan perhe. Ennen nykyistä omistajaa rakennuksessa asui Mauri Honkajuuren perhe.

Kirjalliset lähteet : 1., 2., 3.

Suullinen tieto: Teppo Hänninen

6.

Käyttö: (alkuperäinen) nykyinen	(Maunulan entinen päärakennus) asuinrakennus
Rak.aika:	ennen 1850-l. ,ehkä 1700-luvun alussa (3.) Peruskorjaus menossa, mm. ikkunat uusittu.
Kerros-luku:	11/2 - 2
Perusta:	luonnonkivi, jonka päällä limityskuvioitu rappaus
Runko:	pystyhirsi
Kattomuoto:	satula, poikkipääty järvelle päin
Kate:	tiilikate (uusi)
Ulkovuoraus:	maalattu rappaus
Ulkovärit:	valkoinen (alla kellertävä), räystäslaudat ja uusi ovi siniset, katto punainen (on alkuperäinen väri)
Kunto:	hyvä
Erityispiirteet:	Räystään kannatinpuut koristeellisesti veistetyt, pystyhirsirunko, sokkelin rappauskuviointi.
Säilymisedellytykset:	peruskorjaus käynnissä, siirtyy asuinkäyttöön
Kohteen ensisijainen arvo:	Rakennushistoriallinen, historiallinen
Perustelu	Rakennustekninen harvinaisuus, entinen Maunulan verotilan päärakennus.
Toimenpidesuositus asemakaavassa	suojeltava.

Julkisivua järven puolelle päin.

Räystäään koristeelliset kannattimet.

Rakennus 7.

osoite: Pälkäneentie 166, 13600 Hämeenlinna
Omistaja: Teppo Hänninen

Kuvaus

Rakennuksessa on kaksi osaa. Tiilimuurattu osa on entinen meijeri, joka lopetti toimintansa v. 1919. Rakennuksen Pälkäneentien puoleisessa päädyssä on puurakenteinen vaja.

Historia

V. 1919 Hämeenlinnaan tuli oma meijeri ja Kirstulan meijeri jäi pois käytöstä. Entisiin meijerin tiloihin tehtiin neljä asuinhuonetta karjaväen asunnoiksi. Nykyistä omistajaa ennen rakennuksessa asui Timo Honkajuuren perhe.

Kirjalliset lähteet

Suullinen tieto

7.

Käyttö: (alkuperäinen) nykyinen	(Meijeri) asuinrakennus	vaja, tekninen tila
Rak.aika:	1800-l., (jäänyt meijerikäytöstä v. 1919) 1980-l. haettu laajennuslupa vajan tilalle.	?
Kerrosluvu:	1	1
Perusta:	luonnonkivi	luonnonkivi
Runko:	tiilimuuraus. Ikkuna- aukon holvaus vaihdettu myöhemmin betonipalkkiin. Seinän paksuus 45 cm.	rankorakenne
Kattomuoto:	aumakatto	satula
Kate:	tiilikate (saattaa olla alkuperäinen)	tiili (savi-)
Ulkovuoraus:	ei	rimalaudoitus
Ulkovärit:	vaalea punainen, valkoinen	punamulta, väri kulunut
Kunto:	hyvä	hyvä
Erityispiirteet:	Edustaa empireä. Koristeellinen tiilimuurauskuviointi julkisivun yläosassa. Frontoni pääsisääkäynnin yläpuolella.	
Säilymisedellytykset:	on asuinkäytössä	
Kohteen ensisijainen arvo:	Rakennushistoriallinen, historiallinen	
Perustelu	Rakennustyyli, toiminut meijerinä	
Toimenpidesuositus asemakaavassa	suojeleva	

Rakennus 8.

osoite: Pälkäneentie 166, 13600 Hämeenlinna

Omistaja: Jari Kakkola, os. Parolantie 9, 13130 Hämeenlinna

Kuvaus

Rakennuksen laajennukselle ja peruskorjaukselle haettu rakennuslupaa (poikkeuslupaa).

Historia

Kirjalliset lähteet

Suullinen tieto Jari Kakkola

8.

Käyttö: (alkuperäinen) nykyinen	(karjakeittiö)
Rak.aika:	1880 (?) (Navetta oli rakennettu 1826, purettu 1980)
Kerrosluk:	1 1/3
Perusta:	luonnonkivi ja osaksi betoni
Runko:	muurattu
Kattomuoto:	satula
Kate:	tiilikate
Ulkovuoraus:	kalkkirappaus
Ulkovärit:	valkoinen rappaus, puuosat tummat
Kunto:	huono
Erityispiirteet:	
Säilymisedellytykset:	
Kohteen ensisijainen arvo:	
Perustelu	
Toimenpidesuositus asemakaavassa	

Rakennus 9.

osoite: Pälkäneentie 166, 13600 Hämeenlinna
Omistaja: Matti Honkajuuri, Timo Honkajuuri

Kuvaus

Ratsutalli sijaitsee vanhan kyläraitin maantien puolella. Ratsutalli on maatilan käytössä, sen itäpäädyssä on kuivaamo. Osa rakennuksesta on tyhjillään (ei kotieläimiä).

Historia

Ennen tallin paikalla oli ollut ajoneuvosuojat rattaita ja rekiä varten. Nykyinen 30 hevosen tallirakennus on rakennettu Leppäkoskelta tuoduista tiilistä 1924. Tallin maantien puoleisessa päädyssä olivat työhevoset ja varsomiskarsinat, toisessa päädyssä vaunu- ja ratsuhevoset. Hevosvaljaat olivat rakennuksen keskellä olevassa eteishallissa, jonka lattia kuten tallin käytävätkin oli päällystetty hirren pätkillä. (3.)

Kirjalliset lähteet Kyläkuvauksia II, Kirstula – Katala – Vähä – Luolaja; Lauri Tuomenvirta, julk. Hattula – Seura, toimittanut Seppo Myllyniemi.

Suullinen tieto

9.

Käyttö: (alkuperäinen) nykyinen	(talli) maatalouskäyttö
Rak.aika:	1924
Kerros-luku:	1 1/2
Perusta:	luonnonkivijalka
Runko:	punatiili, yläosa hirsikehikko
Kattomuoto:	satula, eteläpuolella poikki-pääty
Kate:	saumattu peltikate
Ulkovuoraus:	yläosa: rimalaudoitus
Ulkovärit:	punatiili, tumman ruskea rimalaud., katto punainen
Kunto:	kohtalainen (tiiliseinä vähän halkeillut)
Erityispiirteet:	Holvatut ikkuna-aukot, vinopaneloidut ovet.
Säilymisedellytykset:	
Kohteen ensisijainen arvo:	säilytettävä
Perustelu	
Toimenpidesuositus asemakaavassa	Käyttötarkoituksen muutos?

Rakennus 10.

osoite: Pälkäneentie 166, 13600 Hämeenlinna
Omistaja: Matti Honkajuuri, Timo Honkajuuri ??

Kuvaus

Entinen pakarirakennus sijaitsee raitin Vanajaveden puolella, Pälkäneentien suuntaisesti.

Historia

Rakennuksessa on ollut työväen asuntoja ja siinä on toiminut myös säilyketehdas (herneitä viljeltiin maitotalouden päätyttyä 1950-luvulta aina 1970-luvun alkuun. Kirstulaan perustettiin v. 1956 viherherneen säilyketehdas) (3.). Rakennuksen keskiosa oli pakaritupana ja siellä on ollut myös suuri leivinuuni, joka sittemmin on purettu. Rakennuksen päädyissä oli kummassakin kaksi kahden huoneen työväen asuntoa. (3.)

Kirjalliset lähteet Kyläkuvauksia II, Kirstula – Katala – Vähä – Luolaja; Lauri Tuomenvirta, julk. Hattula – Seura, toimittanut Seppo Myllyniemi.

Suullinen tieto

10.

Käyttö: (alkuperäinen) nykyinen	(pakarirakennus) venemyymälä
Rak.aika:	1850-l.
Kerrosluku:	1
Perusta:	luonnonkivi ? (painunut)
Runko:	hirsi
Kattomuoto:	satula
Kate:	tiilikate
Ulkovuoraus:	rimalaudoitus osassa rakennusta
Ulkovärit:	punainen, valkoiset kehys-, nurkka- ja räystäslaudat
Kunto:	kohtalainen
Erityispiirteet:	osa ikkunoista alkuperäisiä
Säilymisedellytykset:	
Kohteen ensisijainen arvo:	
Perustelu	
Toimenpidesuositus asemakaavassa	

Rakennus 11.

osoite: Pälkäneentie 166, 13600 Hämeenlinna
 Omistaja: Matti Honkajuuri, Timo Honkajuuri

Kuvaus**Historia****Kirjalliset lähteet****Suullinen tieto****11.**

Käyttö: (alkuperäinen) nykyinen	() kalustovaja
Rak.aika:	?
Kerrosluke:	1 ½ (1. krs suurimmaksi osaksi avoin)
Perusta:	kivi / betoni ?
Runko:	kannatinpylväät, hirsi
Kattomuoto:	satula
Kate:	tiilikate (savi)
Ulkovuoraus:	pystylauditus osassa rakennusta
Ulkovärit:	punamulta, valkoinen, katto punainen
Kunto:	huono: rakenteet vääntyneet, katto painunut
Erityispiirteet:	avoin kalustovaja, jonka ylisille pääsee sillan kautta Pälkäneentien puoleisesta päädyistä.
Säilymisedellytykset:	
Kohteen ensisijainen arvo:	
Perustelu	
Toimenpidesuositus asemakaavassa	

Rakennus 12.

osoite: Pälkäneentie 166, 13600 Hämeenlinna
Omistaja: Matti Honkajuuri, Timo Honkajuuri

Kuvaus

Rakennus sijaitsee kaikista kartanon rakennuksista viimeisimpänä, sisäänkäyntipääty Pälkäneentielle päin.

Historia

Muurannut muurari Viljanen. Vuonna 1983 rakennuksessa avattiin Liisa Honkajuuri-Hakalan antiikkikartano- niminen myymälä. Viljamakasiinin takana on maavallia vanhasta asuinrakennuksen paikasta. Samoin on sauhupirtin aikaisten mustuneitten kiven seasta löytynyt runsaasti lohen suomuja. Viljamakasiinin ympäristöstä on useita esinelöytöjä, kuten monenlaisia pronssiesineitten palasia. Esinelöydöt ja lähistöllä olevat kalmistot tukevat sitä olettamusta että kiinteä asutus olisi täällä ollut jo rautakaudella.

Makasiinia vastapäätä oli ennen Porttila –niminen rakennus, joiden välistä vanha Tampereentiekin ennen meni. Porttila oli entisiä Porilan ratsutilan rakennuksia, jossa pidettiin myös kiertokoulua.

Kirjalliset lähteet Kyläkuvauksia II, Kirstula – Katinala – Vähä – Luolaja; Lauri Tuomenvirta, julk. Hattula –Seura, toimittanut Seppo Myllyniemi.

Suullinen tieto

12.

Käyttö: (alkuperäinen) nykyinen	(viljamakasiini) tyhjiään
Rak.aika:	1920-l.
Kerrosluku:	1 ½, alla holvattu kellari.
Perusta:	kiviladelmä
Runko:	punatiilimuuraus
Kattomuoto:	jyrkkä satulakatto
Kate:	savitiilikate
Ulkovuoraus:	ei
Ulkovärit:	punatiilen väri
Kunto:	kohtalainen
Erityispiirteet:	Jyrkkä katto, päätyseinän yläosa koristeellisesti muurattu, tiiliholvaukset, pääoven peltileikkaukset
Säilymisedellytykset:	kunnostuksen tarpeessa
Kohteen ensisijainen arvo:	Rakennushistoriallinen
Perustelu	koristeellinen tiilimuuraus
Toimenpidesuositus asemakaavassa	suojeleva. Käyttötarkoituksen muutos?

Pääty Pälkäneentielle

Pääovi

Kellarin ovi on Vanajaveden puoleisessa päädyssä.

Pääty Pälkäneentielle.

Päädyn harjakoriste.

Rakennus 13.

osoite: Pälkäneentie 166, 13600 Hämeenlinna

Omistaja: Matti Honkajuuri, Timo Honkajuuri ??

Kuvaus

Historia

Kirjalliset lähteet

Suullinen tieto

13.

Käyttö: (alkuperäinen) nykyinen	(mylly, aitta)
Rak.aika:	?
Kerros-luku:	1 1/2
Perusta:	
Runko:	hirsi
Kattomuoto:	satula, pihan sekä Pälkäneentien puolella frontoni.
Kate:	savitiilikate
Ulkovuoraus:	yläosassa rimalaudoitus
Ulkovärit:	punainen, valkoiset peitelaudat ja koristemaalaus, mustat ovet
Kunto:	hyvä
Erityispiirteet:	Koristeellisesti lovetut pystylautojen pää (tippanokka), vaakapaneloidut pariovet, frontonit
Säilymisedellytykset:	tarvitsee käyttötarkoituksen muutoksen
Kohteen ensisijainen arvo:	rakennushistoriallinen
Perustelu	
Toimenpidesuositus asemakaavassa	suojeltava, käyttötarkoituksen muutos rakennuksen alkuperäisiä piirteitä kunnioittaen

Rakennuksen pihan puoleista julkisivua.

Pääty pohjoiseen päin.

Koristeellisesti lovetut leveiden pystylautojen päät. Peiterimat ovat ohuet.

Rakennus 14.

osoite: Pälkäneentie 166, 13600 Hämeenlinna
 Omistaja: Matti Honkajuuri, Timo Honkajuuri ??

Kuvaus

Pajarakennus sijaitsee rantatöyräällä, rannan suuntaisesti. Ympäristö on pusikoitunut.

Historia

Pajarakennuksessa oli toinen puoli puutöitä varten ja siellä tehtiin tarvekaluja talon omaan käyttöön, toinen puoli oli sepän paja. Kartanon entisistä sepistä tunnetaan Hellsten –niminen ja vouti Aaltosen poika oli viimeinen seppä 1930-luvulle asti.

Kirjalliset lähteet Kyläkuvauksia II, KIRSTULA – KATINALA – VÄHÄ – LUOLAJA; Lauri Tuomenvirta, julk. Hattula – Seura, toimittanut Seppo Myllyniemi.

Suullinen tieto

14.

Käyttö: (alkuperäinen) nykyinen	(paja, puuverstas) tyhjillään
Rak.aika:	
Kerrosluku:	1
Perusta:	luonnonkivi
Runko:	hirsi
Kattomuoto:	satula
Kate:	tiilikate
Ulkovuoraus:	lomalaudoitus yläosassa
Ulkovärit:	
Kunto:	ei laseja ikkunoissa, katto rikki; huononemassa
Erityispiirteet:	
Säilymisedellytykset:	
Kohteen ensisijainen arvo:	
Perustelu	
Toimenpidesuositus asemakaavassa	

Näkymä venekaupan luota alas Vanajaveden rantaan. Taustalla näkyy pajarakennuksen katto.

Rakennus 15.

osoite: Pälkäneentie 166, 13600 Hämeenlinna
 Omistaja: Matti Honkajuuri, Timo Honkajuuri

Kuvaus

Kookas hirsirakennus sijaitsee rannan suuntaisesti rantatöyrään alapuolella pajan lähellä.

Historia

Kartanon sauna. Saunaan oli kaksi sisäänkäyntiä ja niissä kummassakin oli eri sauna ja pukuhuone. Toisessa kylpi parooni ja toisessa saunoivat työläiset. Vankeinhoitolaitoksen aikana , 1930-luvulla muutettiin toinen sauna leipomoksi, kiukaan tilalle muurattiin suuri leivinuuni.

Käytetty saunana 1980-luvun puoleen väliin asti.

Kirjalliset lähteet Kyläkuvauksia II, Kirstula – Katinala – Vähä – Luolaja; Lauri Tuomenvirta, julk. Hattula –Seura, toimittanut Seppo Myllyniemi.

Suullinen tieto Mauri Honkajuuri

15.

Käyttö: (alkuperäinen) nykyinen	(sauna)
Rak.aika:	ennen v. 1918
Kerros-luku:	1
Perusta:	betoniperustus
Runko:	hirsi
Kattomuoto:	satula
Kate:	tiilikate
Ulkovuoraus:	yläosassa rimalaudoitus
Ulkovärit:	
Kunto:	huononemassa (katto rikki, ei ikkunalaseja)
Erityispiirteet:	kookas, korkea hirsirakennus
Säilymisedellytykset:	
Kohteen ensisijainen arvo:	
Perustelu	
Toimenpidesuositus asemakaavassa	säilytettävä

Rakennus 16.

osoite: Pälkäneentie 166, 13600 Hämeenlinna

Omistaja: Mauri ja Maija Honkajuuri

Kuvaus

Omakotitalo, rakennettu v. 1990-luvulla, sijaitsee Vanajaveden rannan läheisyydessä, omalla tontillaan. Pihapiiriin kuuluu asuinrakennuksen lisäksi autotallirakennus ja rantasauna , jotka myös on rakennettu 1990-luvulla.

LÄHDEAINEISTO

1. Rakennettu Häme, maakunnallisesti arvokas rakennettu ympäristö; Hämeen Liitto, 2003.
2. Vanajaveden laakson maisema, esihistoria, rakennettu kulttuuriympäristö ja luonto; Hämeen Ympäristökeskuksen julkaisu 245, 2001.
3. Kyläkuvauksia II, Kirstula – Katala – Vähä – Luolaja; Lauri Tuomenvirta, julk. Hattula – Seura, toimittanut Seppo Myllyniemi
4. Suomen Maatilat II, WSOY 1931, Porvoo

Kantatilana on entinen Porilan ratsutila, joka ostettiin perinnöksi v. 1790. Siihen yhdistettiin 1810-luvulla Jaakkolan rälssitila, 1820-luvulla Lassilan ratsutila, osaksi 1830- ja osaksi 1840-luvulla Maunulan perintötila sekä 1840-luvulla Pölvän rälssitila ja 1880-luvulla Kommilan perintötila ja Lampolan rälssitila Hattulan pitäjän Katinalan kylästä. Kartanosta erotettiin v. 1921 Tiirinkosken tila.

Omistajat vuodesta 1539 lähtien:

1539 Peter Svenske, kihlakunnantuomari

1543 – 45 Pekka Olavinpoika

1546 Pekka Laurinpoika

1549-62 Martti Tuomaanpoika

1563 – 1610 Martti Martinpoika

1611 – 33 Olavi Martinpoika

1634 – 51 Gregorius Bartholli Cardiaster (aatelista Giös- sukua), rovasti

- 1666 edellisen perilliset

1667 – 1696 Daniel Tollet, kruununvouti

1697 – n. 1705 Gilius Tollet

- 1735 edellisen leski Margareta Spåre

1743 – 53 Elias Bergstadius, korpraali

- 1777 edellisen perilliset

1778 – 80 Anders Boije, kapteeni

1782 – 1801 Gottlieb John, pormestari

1802 – 22 Hans Henrik John, maisteri

1823 -42 Gottlieb Johannes John

1843 – 52 Dobrovolski, nimineuvos

1853 – 85 Karl August Standertskjöld, kenraali

1885 – 1915 vph Gustav herman Standertskjöld – Nordenstam

- 1927 edellisen leski vph:tar Stella Rehbinder

1927 – 31 Henning Fritiof Johansson

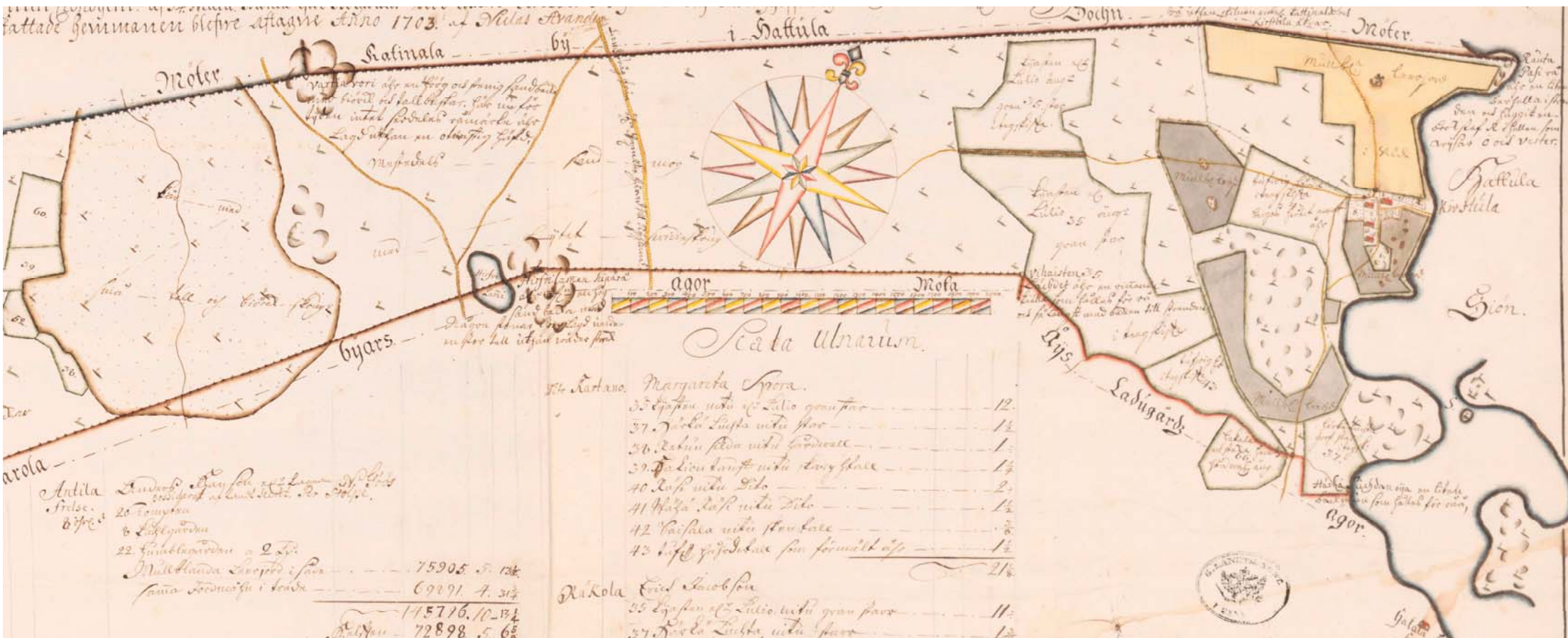
1931 – 38 Kansallis-Osake Pankki

1938 – 40 Iivari Mauri Honkajuuri, pankinjohtaja

1940 – 1977 Jaakko Mauri Honkajuuri, Hilikka Sinikka Honkajuuri

1977 - nykyiset omistajat

(Ote kirjasta "Hämäläisiä kartanoita ja suurtiloja; Jutikkala, Nikander, HKI 1946")

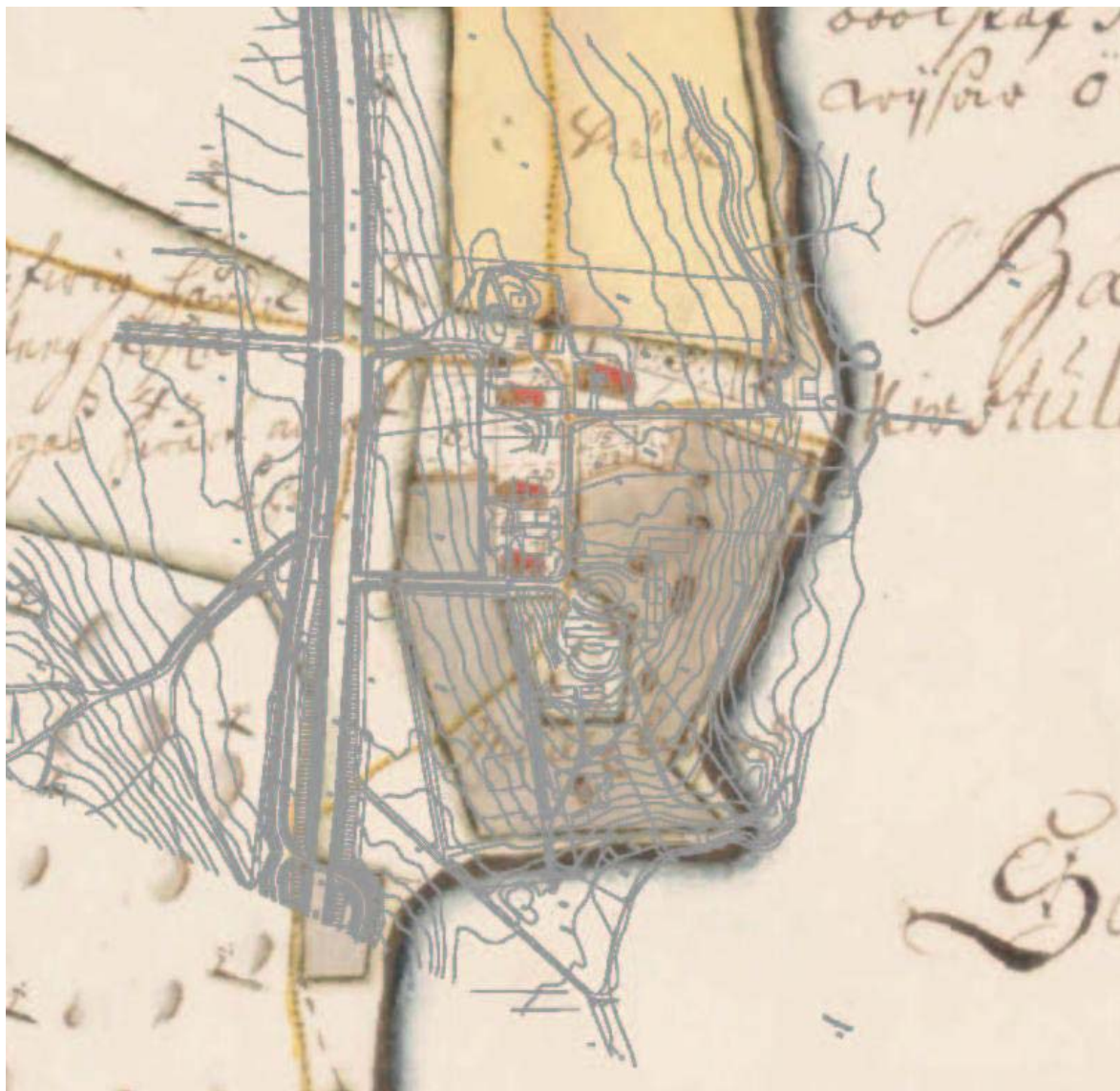

Kartta vuodelta 1703 (Kansallisarkisto)

”Tavastehus Lähn, Nedre Hollola Hährad, Mäskälä socken består Kirstula (Niklas Avander, v. 1703)

Tilat ja omistajat

- ”kartano” Margareta Spora, Daniel Tollet
- “Räkola” Jacobson
- “Jackola” Thomas Mattsson
- “Antila” _____

Kartta vuodelta 1703, jonka päälle on asemoitu nykyinen pohjakartta.

Isojakokartta v. 1768 – 1779 (Kansallisarkisto)

Tilat:

- ”Jackola” (Frälsehemman)
- ”Anttila” (Frälsehemman)
- ”Rekola” (Skattehemman)
- ”Porila” (Rusthålls)
- ”Glasila” (Rusthålls)

Omistajat:

Herr Borgmästaren Gottlieb John (Jackola, Anttila, Porila, osa Glasilasta)
 Johan Lindbom: loput Glasilasta
 Erik Eriksson: Rekola

Ote kirjasta Vanajaveden laakson maisema, esihistoria, rakennettu kulttuuriympäristö ja luonto; Hämeen Ympäristökeskus, julk. 245, 2001:

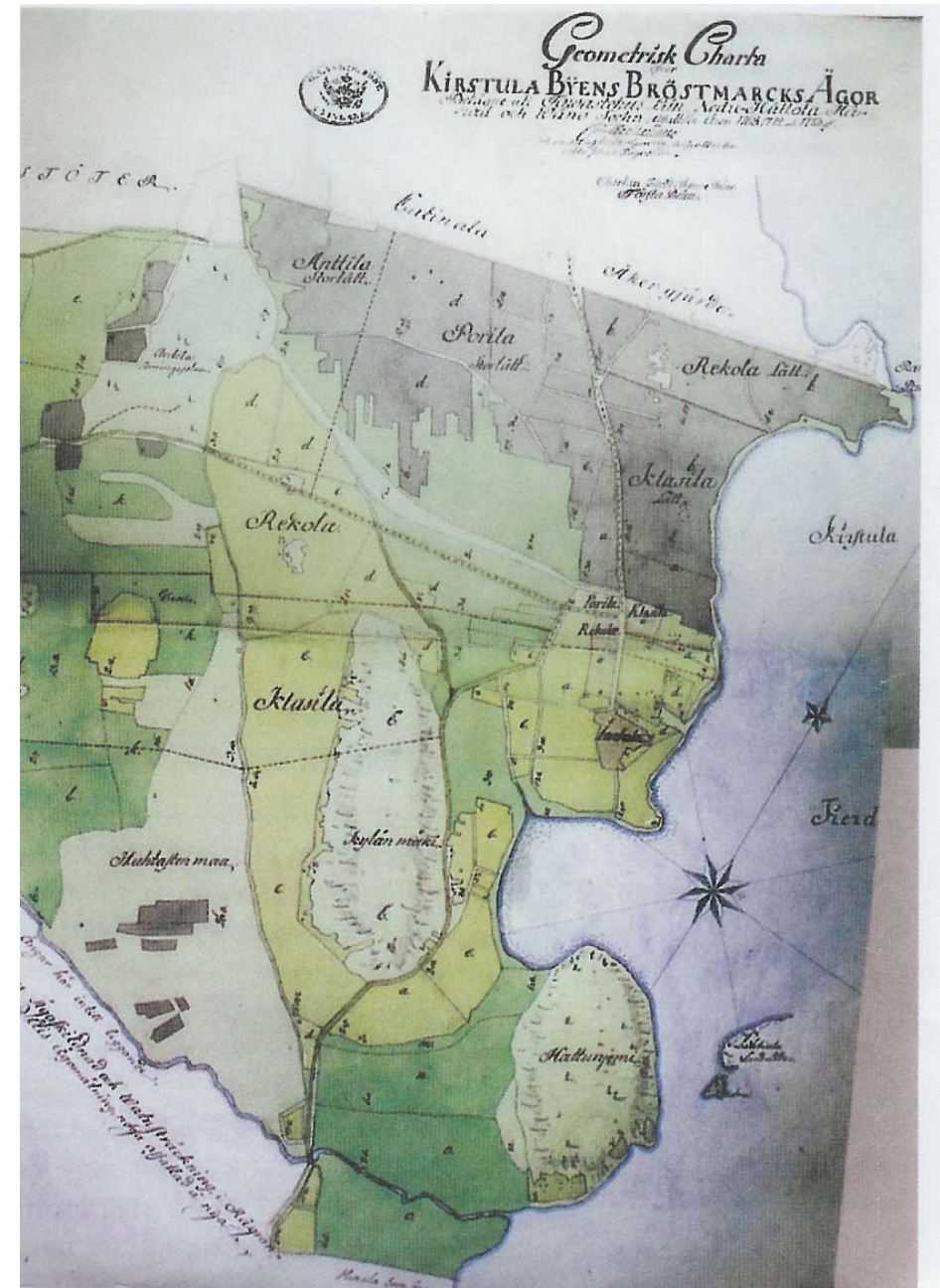
-Esihistoriallisesti merkittävä kulttuuriympäristö:

Kirstulan peltoaukealta ja sitä reunustavilta metsäalueilta tunnetaan yksi kivikautinen asuinpaikka, viisi rautakautista kalmistoa, joissa kolmessa on myös asuinpaikka sekä historiallisen ajan muinaisjäännös.

- kartanon tiilimakasiinin takana mahdollinen rautakautinen muinaisjäännös

- Kirstulan kartanon kantatilana on vanha Porilan ratsutila

-Vuoden 1780 mittaukseen perustuvan kuninkaankartan mukaan Kirstulan kylätontti ja kartano sijaitsivat nykyisen kartanon paikalla mäen harjanteella. Riihimäen pohjoispäässä ja Hakalanniemessä oli torppa. Vanhimmat pellot sijaitsivat miltei säännönmukaisesti melko korkealla rinteessä, käyrä +82,5 yläpuolella. Alavat tasanteet olivat niittyjä. Maisema oli hyvin avointa, vain korkeimmilla harjanteilla kasvoi metsää.

Kirstulan alueen nykytilanne.

LÄHTEET:

1. Vanajaveden laakson maisema, esihistoria, rakennettu kulttuuriympäristö ja luonto; Hämeen Ympäristökeskus, julk. 245, 2001
2. Hämäläisiä kartanoita ja suurtiloja; Jutikkala, Nikander, HKI 1946
3. Kansallisarkiston karttatiedot